

II. ZROZENÍ SKAUTINGU

Ještě než se zmíníme o okolnostech vlastního založení skautingu Baden-Powellem, je třeba zmínit jinou osobnost, která měla na toto hnutí (a o českém skautingu to platí dvojnásob) rovněž mimořádný vliv.

ERNEST THOMPSON SETON

Jedná se o **Ernesta Thompsona Setona**, přezdívaného "Black Wolf" - "Černý vlk". Tento zálesák, znalec přírody, spisovatel a kreslíř založil už v roce 1902 ve Spojených státech organizaci *Woodcraft Indians* (v roce 1916 se změnila na *Woodcraft League*) - organizaci či spíše hnutí nejen pro chlapce, postavené na idálu života v přírodě, hnutí naplněné romantikou amerických Indiánů, s vypracovanou symbolikou, rituály a výchovným a sebevýchovným programem v duchu lesní moudrosti. Základní rysy hnutí popsal Seton ve dvou knihách: *Svítek březové kůry* a *Kniha lesní moudrosti*. Seton je proto považován buď za přímého předchůdce skautingu, nebo dokonce za jeho spoluzakladatele: byl jedním z bezprostředních inspirátorů Baden-Powella, a jeho organizace ve Spojených státech dokonce na přechodnou dobu se skautingem splynula. Nakonec však woodcrafterství zůstalo hnutím samostatným, i když se skautingem silně spřízněným. Od skautingu jej odlišuje větší důraz na blízkost přírodě a tradici přírodních národů (zejména Indiánů) a naopak absence formálních prvků jako je např. skautský kroj, poněkud odlišný systém organizace (kmény smíšené z členů různého věku a obojího pohlaví, na rozdíl od věkově specifikovaných a většinou nekoedukovaných skautských družin a oddílů), vlastní ideové základy odvozené z indiánských tradic (dvanáct zákonů lesní moudrosti), symbolika (čtyřnásobný oheň) i vzdělávací a výchovné metody (cesty čtyř světél, mistrovství lesní moudrosti).

Za okamžik vzniku skautingu jako takového se pokládá rok 1907, kdy Sir **Robert Baden-Powell** (mezi skauty známý prostě jako B.P.), britský generál proslavený úspěšnou obranou jihoafrického Mafekingu, podnikl s asi 20 chlapci první pokusný skautský tábor na ostrově Brownsea. Úspěch tábora jej podnítl k pokračování v projektu: během jara 1908 dokončil a vydal rukopis knihy *Scouting for Boys*, knihy, v níž, jak název napovídá, B.P. představoval a nabízel skautský program chlapcům, a to v tak přístupné a srozumitelné formě, že kniha ihned získala jejich zájem, takže když B.P. v září 1909 svolal celonárodní setkání skautů, aby zjistil, jaký ohlas skauting mezi chlapci vyvolal, reagovalo více než 10 000 chlapců - a k Baden-Powellově ohromení i několik skupinek dívek. Za rok už prvních skautek bylo na 6000. B.P. byl nucen na situaci reagovat: načrtl zhruba program dívčího hnutí, a požádal svoji sestru Agnes, aby se dívčí organizace ujala: jmenoval ji předsedkyní výboru sesterského hnutí -

ROBERT BADEN-POWELL
zakladatel skautingu

"Girl Guides Association". To bylo v roce 1910, a téhož roku také B.P. definitivně opustil armádu, aby se mohl nadále věnovat pouze skautům. Tou dobou byl už skauting se svými více než 100 000 členy nejdůležitějším mládežnickým hnutím v Británii.

III. DALŠÍ VÝVOJ A SOUČASNOST

Ohlas knihy *Scouting for Boys* nezůstal omezen pouze na Británii. Už v roce 1908 vznikly první skautské oddíly v Kanadě, Austrálii, na Novém Zélandu, a v dalších letech se hnutí rychle šířilo do dalších zemí. B.P. si přál, aby britský původ a identita skautingu neupadly v zapomnění a požádal proto krále, aby skautingu udělil Královskou Chartu skautingu. Král bez váhání vyhověl: k udělení Charty, aktu, který představoval významné právní zakotvení skautské organizace, došlo 4. ledna 1912. Později získal Královskou Chartu i dívčí skauting.

V tomto roce došlo i k další důležité události: 30. října 1912 se B.P. oženil se slečnou Olave Saint Clair Soames, s níž se seznámil při cestě lodí na jaře tohoto roku, a která byla přesně o 32 let mladší (narodila se, stejně jako on, 22. února). Jeho žena se ihned zapojila do služby skautskému hnutí: v roce 1916 byla jmenována "vrchní zpravodajkou" hnutí, v roce 1918 byl tento titul změněn na "Chief Guide" - "Náčelní skautek", a v roce 1930 byla Lady B.P. jmenována první a poslední "Světovou náčelní skautek" ("Chief Guide of the World").

OLAVE BADEN-POWELL

Vývoj a šíření skautingu pokračovalo. V roce 1920 se v Londýně konalo první skautské *Jamboree*: mezinárodní setkání všech skautů, na němž byl B.P. spontánně uznán světovým skautským náčelníkem. Krátce před začátkem jamboree proběhla první mezinárodní skautská konference, která rozhodla o vytvoření mezinárodního skautského ústředí. K tomu došlo v roce 1922 na druhé skautské konferenci v Paříži, kde byla rovněž přijata Skautská ústava. To byl zrod mezinárodního chlapeckého skautského ústředí, které teprve v roce 1973 dostalo název [Světová organizace skautského hnutí](#), zkráceně WOSM (World Organization of the Scout Movement). Sídlo ústředí bylo nejprve v Londýně, v r.1958 bylo přesunuto do Ottawy a konečně v r. 1968 do Ženevy.

Pokud se týče mezinárodní organizace skautek, již v roce 1919 vytvořila Olave B.P. Mezinárodní radu skautek, jako prostředek pro vzájemnou komunikaci národních organizací. V roce 1920 se pak konala první mezinárodní konference skautek, a v roce 1928 byla založena [Světová asociace skautek](#) - WAGGGS (World Association of Girl Guides and Girl Scouts) se sídlem v Londýně. I přes určité problémy a mírně odlišné přístupy obou organizací (např. WOSM se od r. 1973 nepovažuje za výlučně chlapeckou organizaci a spíše se pokládá za reprezentanta Baden-Powellova skautingu jako takového, naproti tomu WAGGGS klade důraz na svébytnou identitu dívčího skautingu) spolu obě světová ústředí vzájemně spolupracují.

JUNÁCTVÍ NEBOLI ČESKÝ SKAUTING

I. HISTORIE ČESKÉHO SKAUTINGU

Skautská myšlenka se dostala do Čech velmi záhy. Za rok vzniku českého skautingu se pokládá rok 1911, kdy český profesor Antonín František Svojsík, vždy známý jako Antonín Benjamín Svojsík či prostě A.B.S., inspirován návštěvou Anglie,

ANTONÍN BENJAMÍN SVOJSÍK

založil první český skautský oddíl. V roce 1912 již Svojsík pořádá první skautský tábor u myslivny Vorlovna pod hradem Lipnicí, a v témže roce vydává knihu *Základy Junáctví*, dílo, kde po vzoru Baden-Powellova *Scouting for Boys* předkládá svoji představu o českém skautingu. Na rozdíl od Baden-Powella se však Svojsík nespolehal pouze na vlastní síly, nýbrž přizval na pomoc odborníky (bylo jich třicet) z příslušných oblastí, takže kniha je vlastně sborníkem článků týkajících se nejrůznějších aspektů skautingu, a to z teoretické i praktické stránky. Roku 1914 pak byl založen spolek *Junák-Český skaut*, po Svojsíkově neúspěšném pokusu realizovat skautské myšlenky a metody na půdě Sokola.

Je nicméně faktem, že už od počátku nebyl český skauting jednotný a vedle Svojsíka zde bylo několik dalších osobností, které u nás myšlenku skautingu uváděly v život, a jejichž práce vyústila ve vznik samostatných skautských organizací. V období před vznikem Československé republiky existovaly v Českém království kromě Junáka dva další významné skautské spolky: Psohlavci a Děti Živěny, vedené svými zakladateli PhDr. Janem Hořejším a Milošem Seifertem - Woowotannou. A. B. Svojsík je přesto považován za zakladatele českého skautingu, a jako k takovému se k němu hlásí všechny současné české skautské organizace.

To, o čem jsme zatím hovořili, byl skauting chlapecký. Za bezprostřední předchůdkyni českého dívčího skautingu můžeme považovat spisovatelku Popelku Biliánovou, která začala některé skautské prvky uplatňovat ve svých "prázdninových osadách" pro dívky už od roku 1912.

K vlastnímu vzniku dívčího skautingu došlo na podzim roku 1914, a je spojeno se jmény abiturientky dívčího lycea Vlasty Štěpánové (později provdané Koseové), která požádala profesorku téhož lycea PhDr. Annu Berkovcovou (teprve dvanáctá Češka s akademickým titulem!), aby se ujala úkolu založení dívčího skautingu. Po určitých diskusích mj. i za účasti P. Biliánové a za pomoci A.B Svojsíka počaly organizovat první skautskou dívčí družinu Sasanek. 11. ledna 1915 bylo na poradě s vedením JČS rozhodnuto organizovat dívčí skauting ve společném ústředí s chlapci v Junáku, v němž byl za tímto účelem vytvořen "*Odbor pro dívčí výchovu skautskou*". P. Biliánová se však s dívčím odborem JČS brzy rozešla a

PhDr. ANNA BERKOVCOVÁ

pokračovala ve své původní činnosti, neboť její sítě konzervativní koncepce brzy vedla k rozporu se skupinou Dr. Berkovcové .

Zlatá éra českého skautingu nastala po vzniku Československé republiky. V roce 1919 se několik samostatných skautských organizací včetně Junáka spojilo do *Svazu junáků-skautů RČS*, jehož starostou se stal J. Rössler-Ořovský, náčelníkem A. B. Svojsík a náčelnicí E. Milčicová. Tento *Svaz* se stal v roce 1922 jedním ze zakládajících členů světového chlapeckého skautského ústředí (později WOSM), dívky byly přijaty do Mezinárodní rady skautek (v roce 1928 se pak Československo stalo jedním ze zakládajících členů WAGGGS). Byla zde však také řada dalších skautských organizací, které do *Svazu* nevstoupily: samostatná zůstala např. druhá největší skautská organizace u nás, *Skauti volnosti*, která se hlásila myšlenkám lesní moudrosti a socialismu, *Spartakovi skauti práce* (komunistický "rudý" skauting), ortodoxní "Baden-Powellští" *BP-skauti*, a samostatní zůstávali i Psohlavci, základ budoucí české [*Ligy lesní moudrosti*](#) (čeští Psohlavci byla první woodcrafterská organizace na evropském kontinentě uznaná Setonem).

Skautské hnutí se v prvorepublikovém Československu těšilo vysokému respektu, a českými skautskými oddíly prošlo od vzniku českého skautingu do roku 1938 mnoho budoucích českých osobností, jako byli např. prezident Edvard Beneš, básník Jiří Wolker, lékař Josef Charvát, cestovatel František A. Elstner (první český účastník mezinárodní skautské Lesní školy v anglickém Gilwellu), příslušník zahraničního odboje a spolustrůjce atentátu na Heydricha Jan Kubiš; skautem byl i Alois Rašín či Prokop Drtina. V českém prvorepublikovém skautingu má svůj pramen i české trampské hnutí.

V roce 1938 došlo pod tlakem nepříznivé politické situace a ve snaze čelit nacistickému ohrožení republiky k zániku *Svazu junáků-skautů* a ke sloučení všech skautských organizací v Československé republice do spolku *Junák*, v jehož čele stanul bývalý legionář pplk. Vlček. Po začátku nacistické okupace však organizace postavená na takových myšlenkových základech neměla dlouhou nhaději na přežití. V roce 1940, ve výroční den 28. října, byl *Junák* dekretem státního tajmníka Protektorátu K. H. Franka zlikvidován, a to jako vůbec první česká občanská organizace. Navzdory tomu však hnutí pokračovalo v činnosti dále - částečně v ilegality a částečně v exilu. Zapojení Junáka do protinacistického odboje potvrdil roku 1941 zvláštním dekretem ministr exilové londýnské vlády Juraj Slávik. Za účast v odboji zaplatilo životem na 700 českých skautů.

Po ukončení druhé světové války dochází takřka ihned k obnově českého skautingu - opět ve sjednocené organizaci *Junák*. Ve tříletém období poválečného nadšení, které však bylo současně obdobím, kdy za podmínek okleštěné demokracie komunistická strana podporovaná Sověty začala bez velkého hluku uchvacovat moc ve státě a Československo se pomalu stávalo satelitem Sovětského svazu, se Junáku pod vedením Dr. Rudolfa Plajnera podařilo dosáhnout počtu čtvrt miliónu členů a ovlivnit tak nezanedbatelnou část československých dětí a mládeže. Nicméně již v této době začaly úspěšné pokusy KSČ o infiltraci Junáka svými kádry, což umožnilo jeho snazší ovládnutí a likvidaci po únorovém komunistickém puči roku 1948.

Tehdy nastaly českým skautům opět krušné časy, a to na dlouhých 20 let. Už v roce 1948 byly legitimní orgány *Junáka* nahrazeny nelegitimními a organizace byla násilně včleněna do komunistickou stranou ovládaného Svazu československé mládeže; začaly rovněž politické procesy se skautskými činovníky. Paralyzovaný *Junák* byl nakonec v roce 1950 zrušen: jeho místo zaujal Pionýr, nástroj vládnoucí moci k indoktrinaci dětí a mládeže komunistickou

ideologií. Avšak podobně jako za nacistické totality dokázali čeští skauti ve své činnosti pokračovat - ať už v ilegalitě, po družnými krycími firmami nebo v exilu. V těžkém období 50. let se řada skautů stala obětí politických procesů a strávila roky v komunistických žalářích.

Vyjít z ilegality umožnil českým skautům až vývoj v roce 1968, označovaný jako "události Pražského jara", kdy díky nástupu reformního křídla v KSČ došlo k uvolňování poměrů ve státě a obnovení některých zakázaných organizací, mezi nimi 29. března i *Junáka* - a to opět pod vedením "Táty" Plajnera. V létě 1968 proběhly poprvé po dvaceti letech opět skautské tábory. Avšak okupace republiky vojsky států Varšavské smlouvy, k níž došlo 21. srpna, znamenala konec demokratizačních procesů. Nové stanovy *Junáka*, které byly schváleny III. junáckým sněmem v listopadu, již byly touto situací poznamenány - zmizely z nich např. duchovní rady, oddíly s náboženskou výchovou či oddíly oldskautů (dospělých), *Junák* byl nucen vstoupit do Sdružení organizací dětí a mládeže, a změněn byl rovněž skautský slib. Obsazování důležitých funkcí v *Junáku* "stranickými kádry" pokračovalo: nakonec byli v únoru 1970 do Ústřední rady *Junáka* v rozporu s jeho stanovami kooptováni vybraní členové KSČ, a toto nelegitimní ústředí pak po letních prázdninách souhlasilo s rozhodnutím KSČ o převedení *Junáka* do Pionýrské organizace, která měla opět příštích skoro dvacet let ideologicky zpracovávat československé děti a mládež. Většina skautských oddílů se postavila tomuto rozhodnutí na odpor, což mělo za následek konfiskaci veškerého majetku a praktický konec jejich existence. Český skauting se opět vrátil do ilegality a skauti se stali terčem perzekucí husákovského totalitního režimu se sovětskými tanky v zádech. Dvaapůlletá "pauza" byla nicméně pro český skauting nesmírně důležitá, neboť umožnila předat skautské ideály nové generaci dětí a vychovat novou generaci vůdců: to umožnilo zachování kontinuity hnutí a usnadnilo jeho obnovu po pádu komunismu.

Definitivní (doufejme) konec pronásledování skautingu v naší zemi znamenala až "sametová revoluce" v listopadu 1989. Již 2. prosince došlo k obnovení *Junáka* jako největší československé skautské organizace, a *Junák* byl také už v roce 1990 opětovně přijat do WOSM (chlapecký kmen) a WAGGGS (dívčí kmen).